

2021

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu
Grønlands Nationalmuseum & Arkiv

Rapport nr. 2021_03

Mikkel Myrup, mus. insp.

**[QUARAATIT, SAATTUT,
TUPILOK OG
KANGERLUSSUUP SIMIUTAI
(KAP ATHOLL, SABINE ØER,
BW5 & BW9)
SURVEY, AUG-SEP 2021]**

Indhold

Resume	3
Indledning	5
Quaraatit – Kap Atholl	6
Saattut – Sabine Øer	8
Tupilak – BW5	15
Kangerlussuup Simiutai – BW9/Cruncher Island	24
Anbefalinger	29
Referencer	30

RESUME

I 2021 udførte Grønlands Nationalmuseum og Arkiv (NKA) besigtigelser af de tidligere amerikanske militære anlæg på Quaraatit – Kap Atholl (7. aug.), Saattut – Sabine Øer (5. aug.), Bluie West 5 (2.+3. sep.), Bluie West 9 (29. aug.). Disse besigtigelser blev udført i samarbejde med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og Niras på foranledning af NKA og med hjemmel i Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010, forud for en planlagt oprydning af lokaliteterne i 2021-23. Dette projekt er en del af den bredere nationale oprydningsaftale imellem Danmark og Grønland 2018-23, der ledes af Styregruppen for oprydning af tidligere amerikansk tilstedeværelse i Grønland.

Denne rapport dokumenterer det amerikanske militære landskab, stående bygninger og overfladefund, som vurderedes repræsentative for den amerikanske tilstedeværelse i Grønland, i perioden omkring 1941-64. Dokumentationen inkluderer en evaluering af kulturarvsværdier ved de enkelte lokaliteter for at kunne afgøre, hvorvidt de tilbageværende elementer fra den amerikanske periode skal efterlades urørte grundet deres historiske og kulturelle værdi. Besigtigelserne inkluderede også en undersøgelse af fredede fortidsminder, der kan blive påvirket af oprydningsaktiviteterne. Tidligere ukendte fortidsmindelokaliteter blev identificeret på Saattut/Sabine Øer.

ANBEFALINGER - KULTURARV

Rapporten afsluttes med anbefalinger i forhold til den kulturhistoriske værdi af de besøgtede tidligere amerikanske militære anlæg samt deres fremtidige kulturarvsstatus. Opsummerende har NKA følgende anbefalinger.

- Quaraatit/Kap Atholl: NKA finder den dokumentation som er foretaget tilstrækkelig og efterladenskaberne efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigives til oprydning.
- Saattut/Sabine Øer: Ingen forstyrrende aktivitet må finde sted indenfor 20 meter af fortidsminderne NKAH3739, NKAH5708 og NKAH5709 på Saattut/Sabine Øer. Lokaliteterne og alle deres delelementer er fredet i henhold til Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminder.

Varden som vurderes at være af ikke-Inuitisk oprindelse og opført på øens højeste punkt, anbefales bevaret som den står. Øvrige efterladenskaber efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigives til oprydning.

- Tupilak/BW5: Den amerikanske tilstedeværelse har ikke efterladt jordfaste strukturer såsom bygningsfundamenter eller lignende. De fundamenter som findes på lokaliteten er opført af grønlandske aktører og skal således ikke tages i betragtning i en oprydningssituation. Efterladenskaberne efter tidligere amerikansk tilstedeværelse (mandskabsbarak, toilet, Jeep-dele, antennerester og tromledeponi) frigives til oprydning.
- Kangerlussuup Simiutai/BW9: NKA finder den dokumentation som er foretaget tilstrækkelig og efterladenskaberne efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigives til oprydning.

Indledning

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu/Grønlands Nationalmuseum & Arkiv (NKA) besigtigede i sommeren 2021 Quaraatit/Kap Atholl, Saattut/Sabine Øer, Tupilak/Bluie West 5 og Kangerlussuup Simiutai/Bluie West 9 med henblik på at kortlægge efterladenskaber efter amerikansk aktivitet på lokaliteterne under den 2. Verdenskrig og i tiden herefter.

Baggrunden for besigtigelsen er udmøntningen af den politiske aftale mellem miljø- og fødevareministeren og formanden for Naalakkersuisut af den 11. januar 2018 om "Oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland".

Formålet med kortlægningen er at skabe overblik over de forskellige brugsfaser aktivitetsområder på lokaliteterne samt at forebygge potentielle konflikter mellem et eventuelt oprydningsarbejde og fredede ruinanlæg omfattet af kulturminde Lovgivningen (*Inatsisartutlov nr. 11 af den 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminde*). Derudover vil NKA vurdere om der på lokaliteten findes jordfaste anlæg af amerikansk oprindelse som kunne tænkes at være væsentlige i belysningen af den 2. Verdenskrig og/eller den Kolde Krig i Grønland og som derfor kunne danne grundlag for oprettelse af en fredningssag i henhold til ovennævnte lovgivning. Besigtigelsen blev foretaget af mus. insp. Mikkel Myrup som ligeledes har foretaget UAS-overflyvning samt efterfølgende processering og bearbejdning af data til brug for udarbejdelse af kortmateriale og visning via cloudtjeneste. Det forventes at data i form af punktskyer og ortofotomosaikker vil blive tilgængeliggjort på NKAs online database Nunniffiit i løbet af 2022. I mellemtiden kan data tilgås via følgende links.

Saattut/Sabine Øer:

<https://cloud.pix4d.com/site/129798/dataset/987425/map?shareToken=993f8b70-17be-45a0-a043-e11f7487beaa>

Tupilak/BW5:

<https://cloud.pix4d.com/site/131681/dataset/997495/map?shareToken=4ac3346e-759b-4154-9539-436fe199aa2d>

Kangerlussuup Simiutai/BW9:

<https://cloud.pix4d.com/site/132667/dataset/1002415/map?shareToken=4936d526-fdbd-48de-86d6-28306606cf78>

Quaraatit – Kap Atholl

Den 7. august foretog NKA et besøg på den nedlagte LORAN-station Kap Atholl ved Quaraatit. Stationen var i brug fra 1954-1975 og har været bemannet med 19 mand inkl. befalingshavende (NIRAS, 2021). Tågen lå for tæt til at overflyve lokaliteten og der indsamledes derfor ikke data herfra. Der observeredes fra båden en del affald i erosionsskrænten ovenfor stranden ved stationens dump.

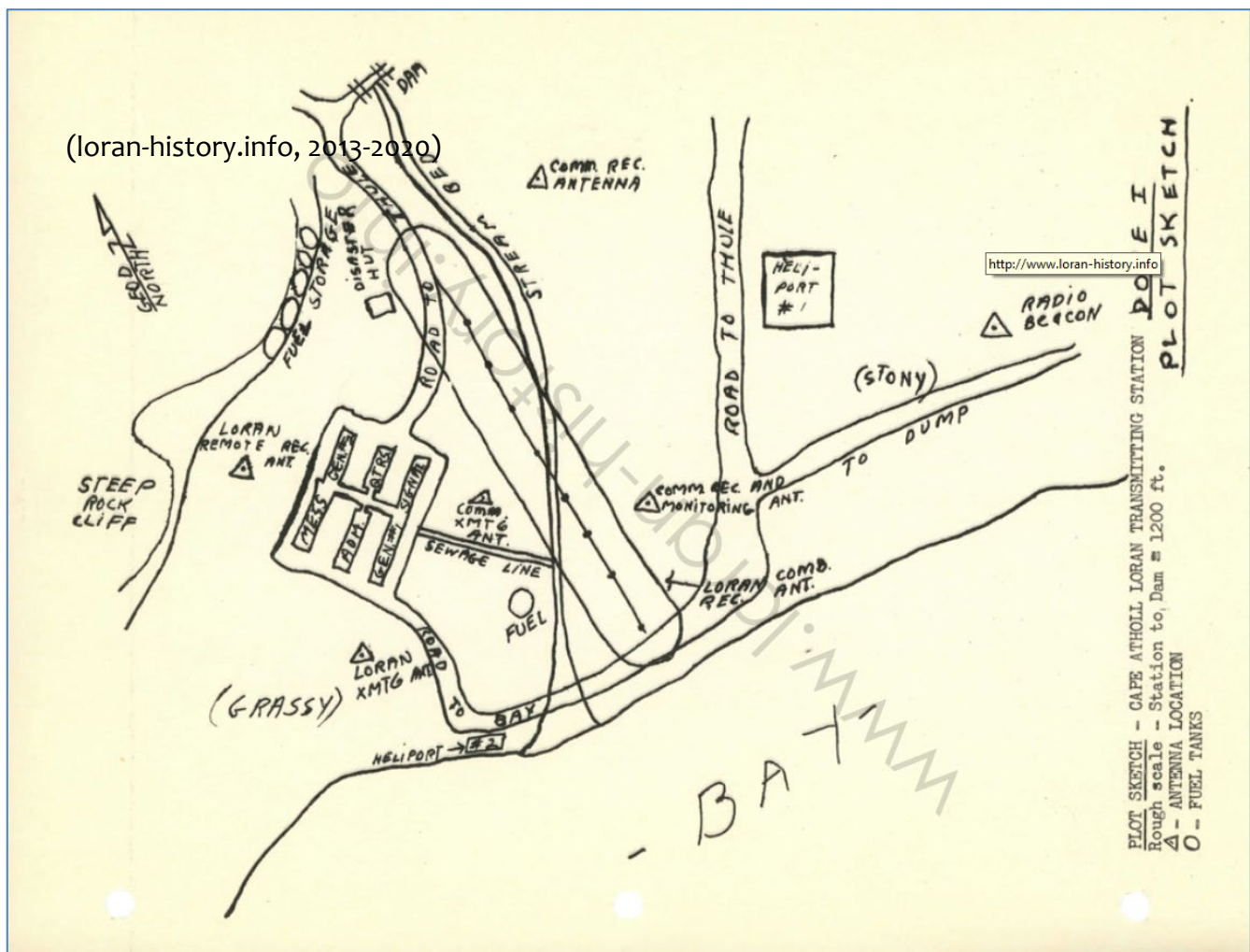
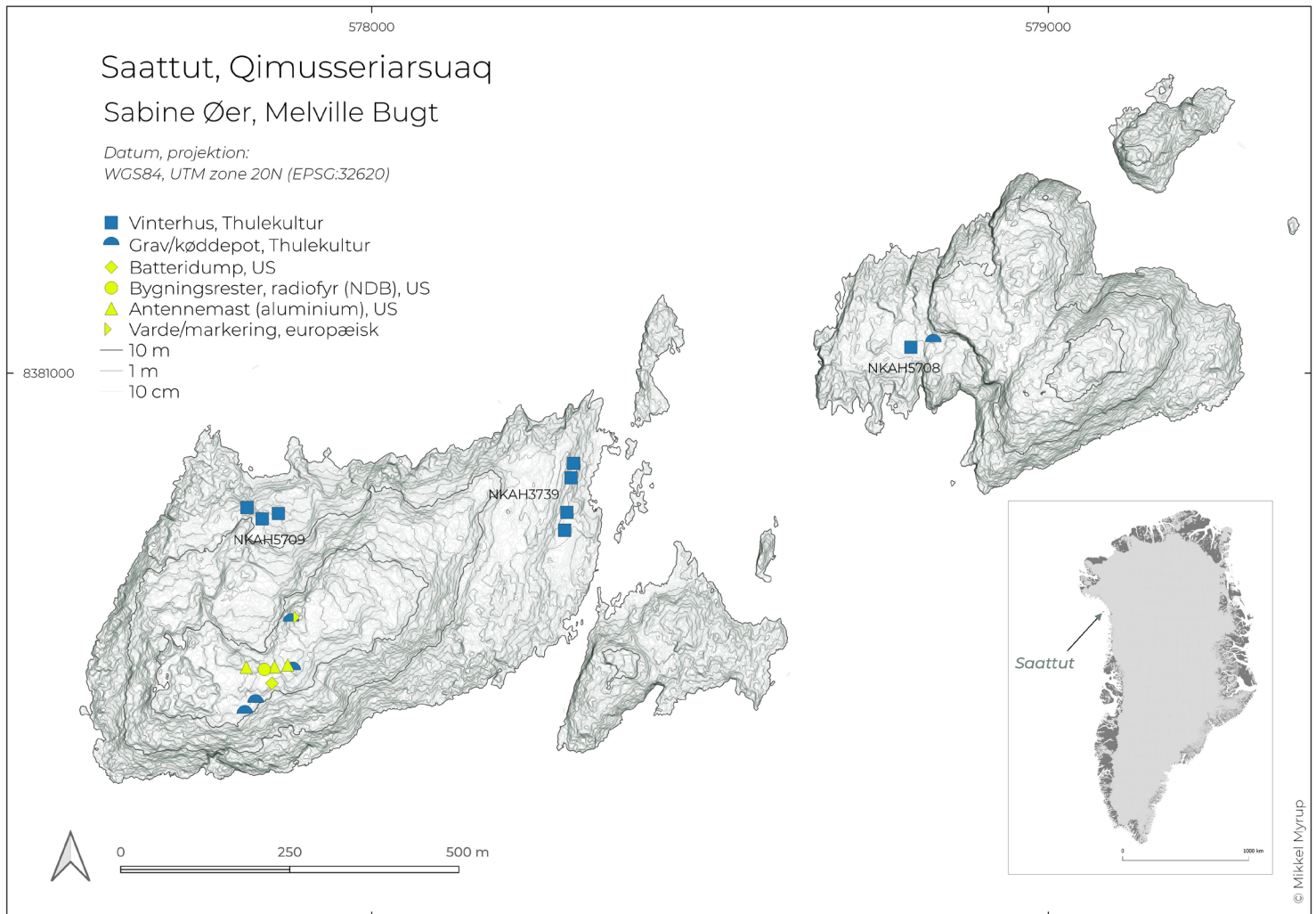

Fig. 1. Oversigt over LORAN-stationen Kap Atholl. Det blottede affald i erosionsskrænten blev observeret nedenfor dumpområdet. (www.loran-history.info)

Figur 2. Her ses en del af dumpen i erosionsskrænten, bl.a. en bulldozer og en stor mængde kobberwire.
(Foto: M. Myrup)

Der observeredes baseaffald på stranden nedenfor dumpområdet. Denne type affaldshåndtering har været og er stadig normen ved militære anlæg i området. Lokale beskriver fremgangsmåden således: Der skræbes med gravemaskine en fordybning så langt ned permafrosten tillader og fordybningen anvendes siden til affaldsdeponering. Når fordybningen vurderes fyldt dækkes affaldet til med overflademateriale. En anden almindelig procedure har været at skubbe affaldet udover en erosionskrænt og siden skrabe overflademateriale udover. Denne type deponi har det dog med at blive blottet mere og mere ved erosion, hvilket da også er sket i dette tilfælde. De effekter som er tilbage på den nedlagte station vurderes ikke som bevaringsværdige.

Saattut – Sabine Øer

Denne lille øgruppe beliggende midt i Qimusseriarsuaq/Melville Bugt besøgte i august 2021. På øgruppen findes et rigt fugleliv men den er især kendt for dens bestand af ynglende Sabinemåger (*Xema sabini*) og er omfattet af Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 21 af 17. maj 1989 om naturreservatet i Melville Bugt samt Selvstyrets bekendtgørelse nr. 17 af 28. oktober 2019 om beskyttelse og fangst af fugle. Saattut er en del af naturreservatet i Melville Bugt, hvor alt dyreliv er fredet. I naturreservatet er al fangst, jagt, fiskeri, ægsamling, færdsel, sejlads samt overflyvning i højde under 500 meter forbudt. Endvidere er enhver ilandstigning og færdsel i øvrigt inden for en afstand af 500 meter ikke tilladt i perioden 1. maj til 31. august. Besøg kræver således dispensation fra Naalakkersuisut. Under opholdet observeredes der da også et stort antal Sabinemåger, edderfugle og endda en enkelt vandrefalk.

Inuit på Saattut

NKA var før besøget i besiddelse af oplysninger om tilstedeværelsen af vinterhusruiner med oprindelse i Thulekultur-perioden og/eller historisk tid. Arkæologen Therkel Mathiassen får således i forbindelse med indsamling af stednavne i Grønland i 1930'erne meddelelse om at øgruppen har været beboet. I 2007 var det rige fugleliv på øgruppen genstand for undersøgelser udført af et hold forskere fra DMU, og de registrerede tillige tilstedeværelsen af resterne af tre (3) vinterhuse og et antal grave og køddepoter¹.

Ved besøget i 2021 blev det samlede antal vinterhuse på øgruppens to største øer opgjort til otte (8). Ved at tilgå data via cloudtjenesten er det muligt at få et ganske præcist overblik over anlæggenes dimensioner, placering, orientering samt tilstand. Grundet det travle program under opholdet nåede undertegnede ikke at foretage en systematisk gennemgang af øerne for gravsteder. Det ser dog ikke umiddelbart ud til at der findes større gravfelter og der observeredes ingen menneskerester i nogle af de gravlignende strukturer der trods alt lokaliseredes, hvilket kunne tyde på at vinterhusene har været i brug i den tidlige Thule-kultur, hvor gravskik ikke indebar brug af stenopbyggede kammergrave.

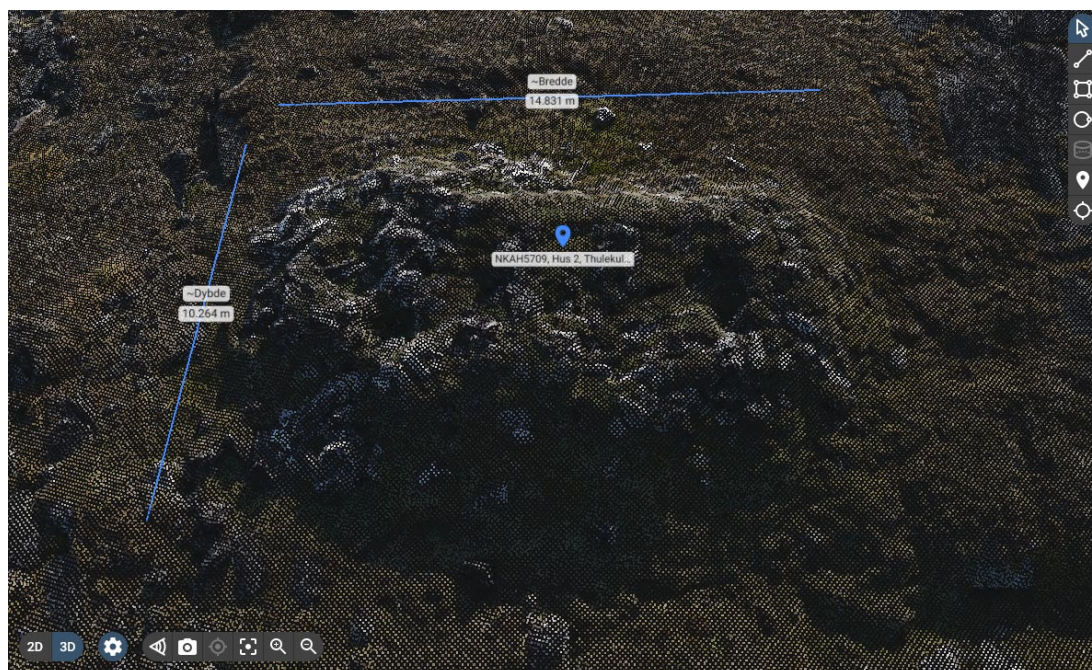
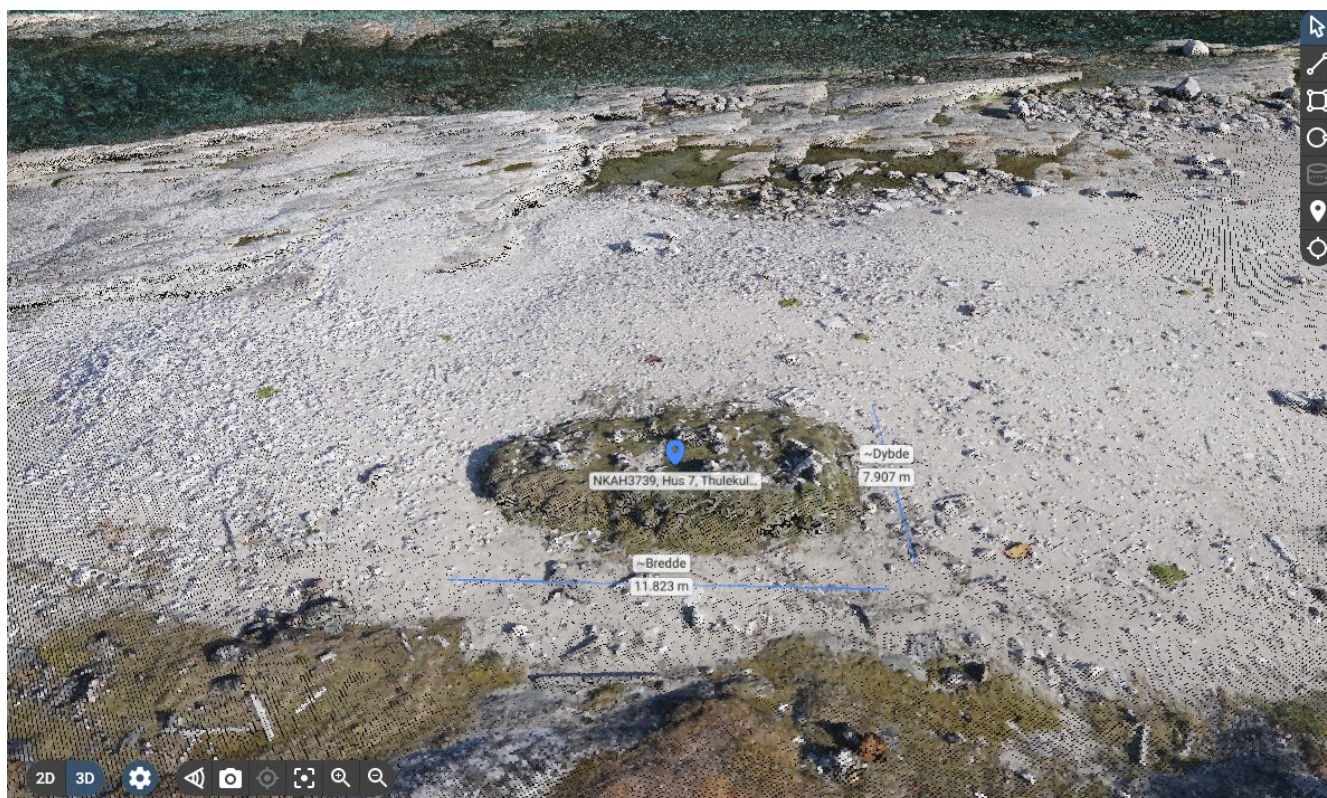

Fig. 3. Vinterhus fra NKAH5709-gruppen set fra N beliggende på nordvendt kyst af den vestlige ø.
Hus 2 er det største af vinterhusene på Saattut (screenshot af punktsky)

¹ http://nunniffiit.natmus.gl/gfadoc/200704_1.pdf

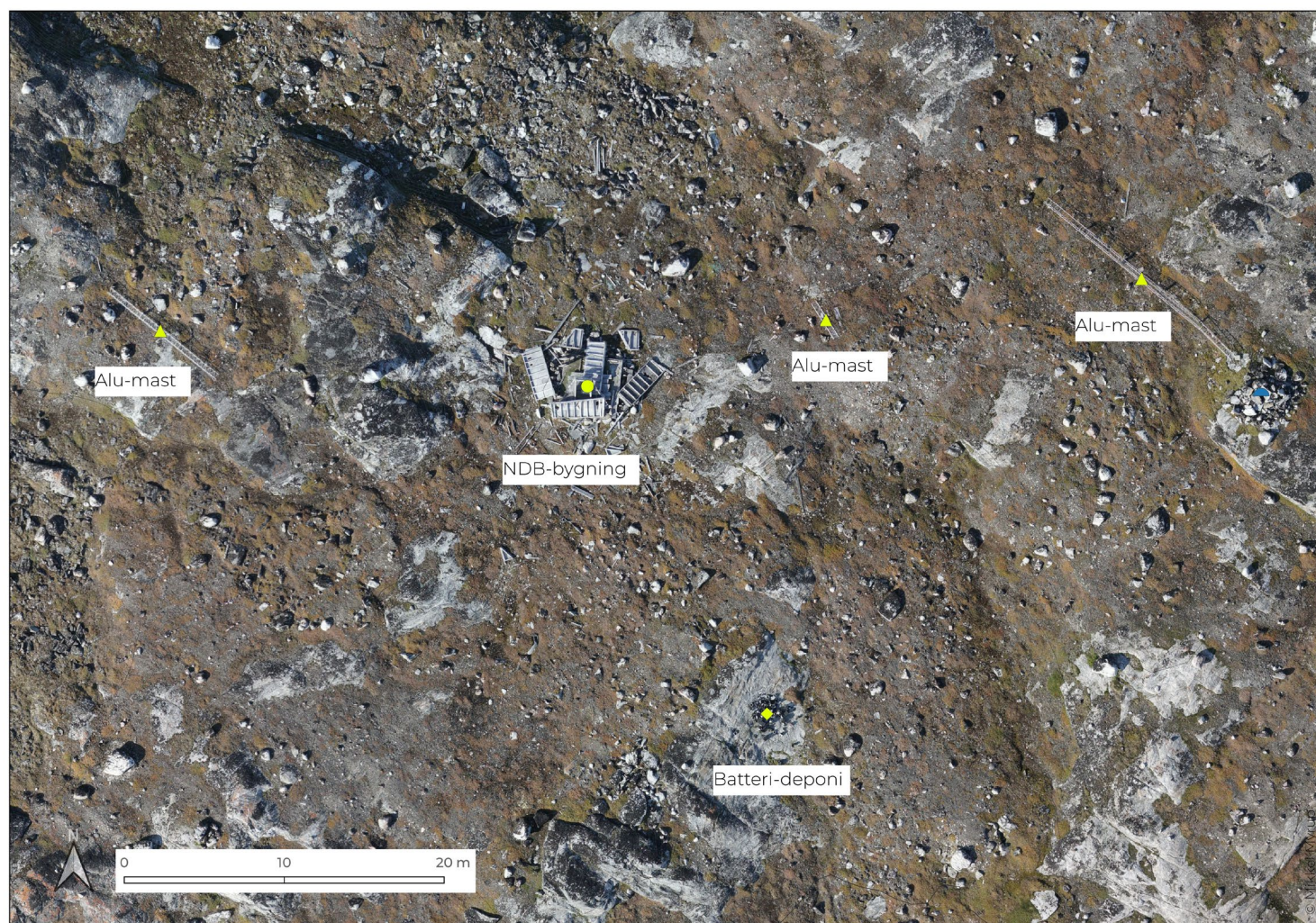
Tilgået december 2021

Figur 4. Lavtliggende vinterhus fra NKAH3739-gruppen set fra NV beliggende på østsiden af den vestlige ø som er sårbart i forhold til haverosion (screenshot fra punktsky)

Selvom Qimusseriarsuaq/Melville Bugt fremstår som et usædvanligt barsk område med en meget begrænset landmasse, så er det rigt på marine ressourcer hvilket det relativt store antal vinterhuse på de få kvadratmeter på Saattut illustrerer. Som det fremgår af ovenstående kort og de tilgængelige data, er vinterhusene beliggende på nord- og østsiden af den vestligste ø. I en oprydningssituation vil en adgang til de amerikanske efterladenskaber derfor være mest hensigtsmæssig fra syd. Her er afstanden fra kysten kortest og man minimerer dermed forstyrrelsen for fuglebestandene mest muligt.

Radiofyret

Figur 5. Oversigt over NDB-anlægget. (Ortofoto: M. Myrup)

I oversigten over anlæg fra den 2. Verdenskrig og den Kolde Krig i Grønland er oplistet langt hovedparten af de amerikanske militærinstallationer (Jensen, Bisgaard, & Heinrich, 2013). Saattut-anlægget er dog ikke at finde heri.

Årsagen til besigtigelsen, det amerikansk opførte radiofy, et såkaldt non-directional beacon (NDB) er placeret på den højeste del af den vestlige ø. Denne NDB bestod af en træbygning på ca. 13 km² til husning af sendeudstyr og batterier, og var centrum for de kobberwirer som var del af antenneanlægget og som var trukket ud i en radius på ca. 50 meter. Mange af disse wirer er stadig synlige i landskabet. Bygningen er i dag sammenfalden. På træværket ses påstemplet teksten “[...] ANDING OFFICE, NAVAL SUPPLY DEPOT, HMC DOCKYARD, HALIFAX” og “[...] . C. A. VICTOR, AJAKOS ISLAND”

Figur 6 & 7 Den påstemplede tekst som identificerer anlæggets oprindelsessted. (Fotos: M. Myrup)

Her Majesty's Canadian Dockyard (HMC Dockyard) i Halifax, Nova Scotia, er den canadiske flådes hovedbase ved atlanterhavet. Basen anvendes også af allierede flåder. Det må antages at det er her antenneanlægget på Saattut er blevet samlet og afsendt fra. Ajakos Island har sandsynligvis været den planlagte lokalitet for NDB'en, men denne er på grund af dens ringe størrelse mindre egnet og anlægget er derfor installeret på Saattut. Lidt over tyve meter fra antennebygningen ligger et batterideponi for udtjente batterier. Her ligger ca. 35 batterier, de fleste beskadigede med blottede blykerner. Der blev identificeret et stk. mastefundament. Fundamentet bærer teksten "MILLARD ELECTRIC LIMITED". Rundt om NDB-bygningen ligger tre aluminiumsmastedele på 15,4 m, 8,7 m og 2,7 m. Det antages at antenneanlægget, udover kobberwirer, har bestået af to masteanlæg, der blev dog kun identificeret et stk. mastefundament.

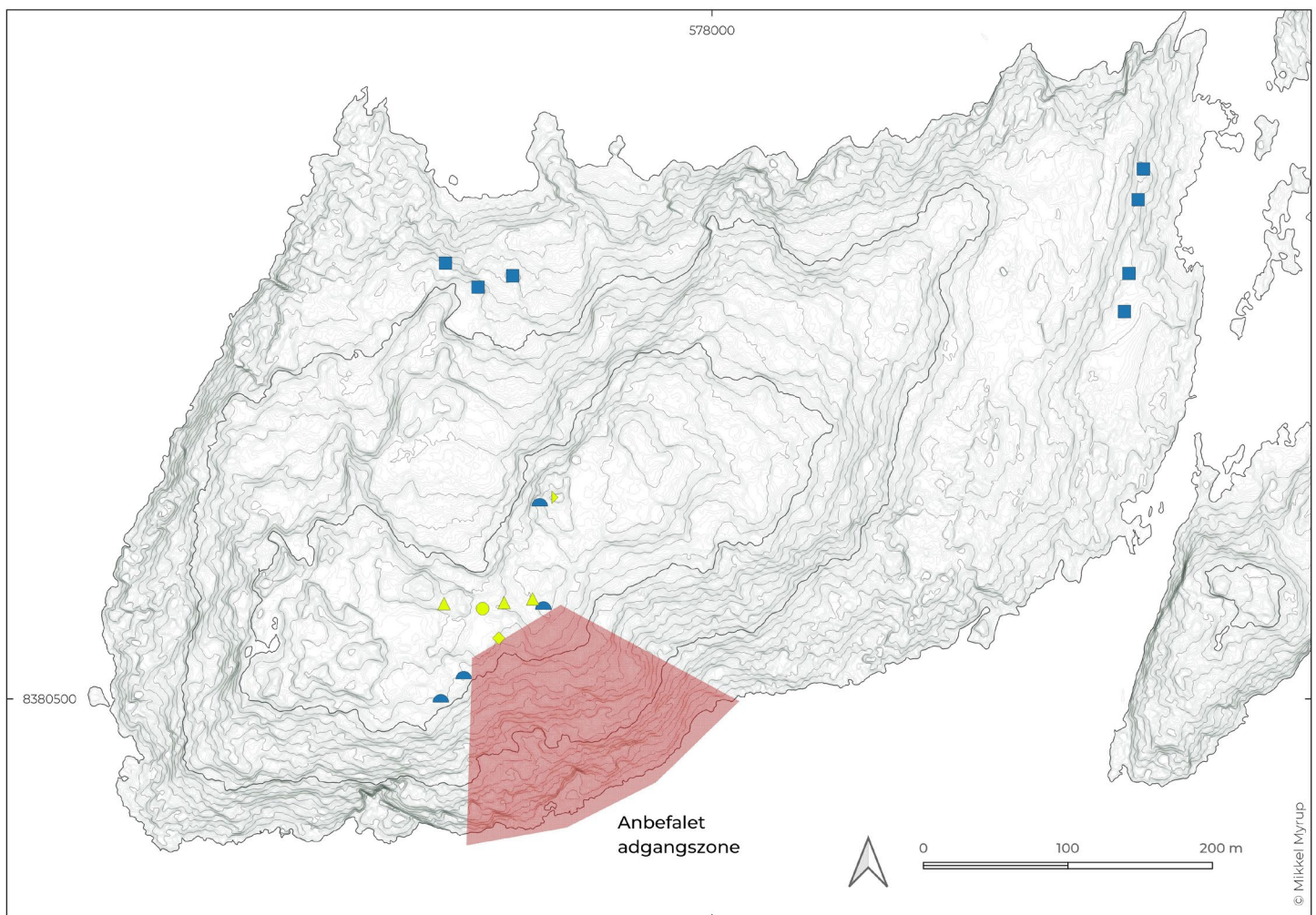
Figur 8. Mastefundament fabrikeret af Millard Electric Limited. (Foto: M. Myrup)

Figur 9. Den sammenfaldne NDB-bygning set fra syd. I forgrunden til højre anes de kobberwires der i stråleform udgår fra bygningen. (Foto: M. Myrup)

NDB-antenneanlægget er placeret på den højeste den af den vestlige ø og ligger således i afstand fra de fredede fortidsminder. Der observeredes dog i antenneområdet flere strukturer der kan være kødgrave af inuitisk oprindelse. Disse skal søges efterladt ubeskadigede ved en kommende fjernelse af NDB'en.

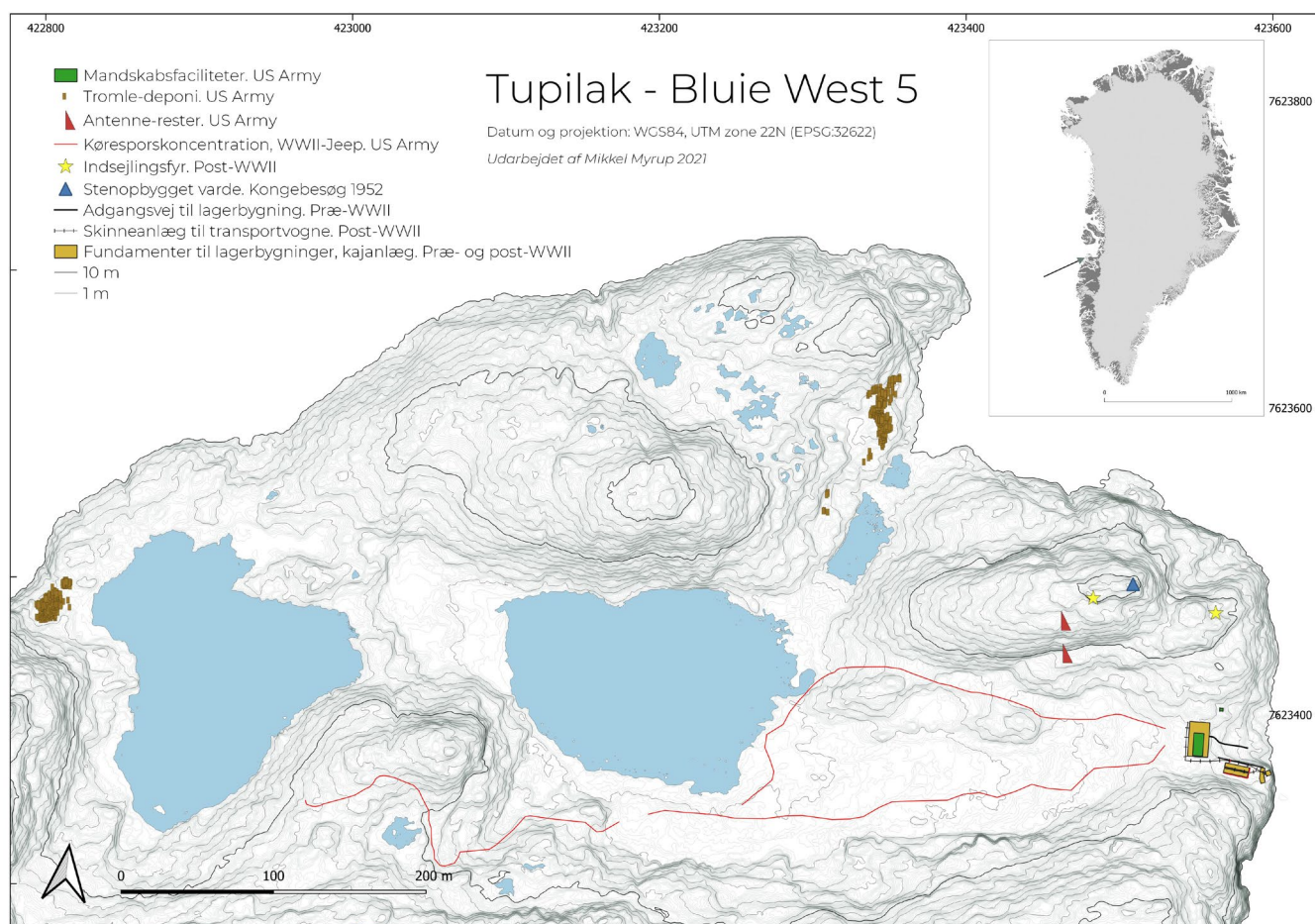
Adgang til NDB-anlægget bør ske fra syd. Herfra er afstanden til kysten kortest og man forstyrrer dermed øens fuglebestande mindst muligt og minimerer samtidigt risikoen for at beskadige de fredede fortidsminder.

Figur 10. Anbefalet adgangszone til NDB-anlægget. (Kort: M. Myrup)

Der blev ikke identificeret hverken genstande eller bygninger fra “NDB-fasen” som kræver yderligere foranstaltninger og de er derfor at betragte som frigivet til fjernelse/destruktion. NKA finder den foretagne dokumentation tilstrækkelig.

Tupilak – Bluie West 5

Figur 11. Oversigt over den del af Tupilak-øen hvor de amerikanske aktiviteter har efterladt spor.

(Kort: M. Myrup)

Bluie West 5 var en vejstation drevet af US Army i perioden 1942-45. Det er oplyst at der var 7 mand knyttet til driften af stationen (NIRAS, 2021).

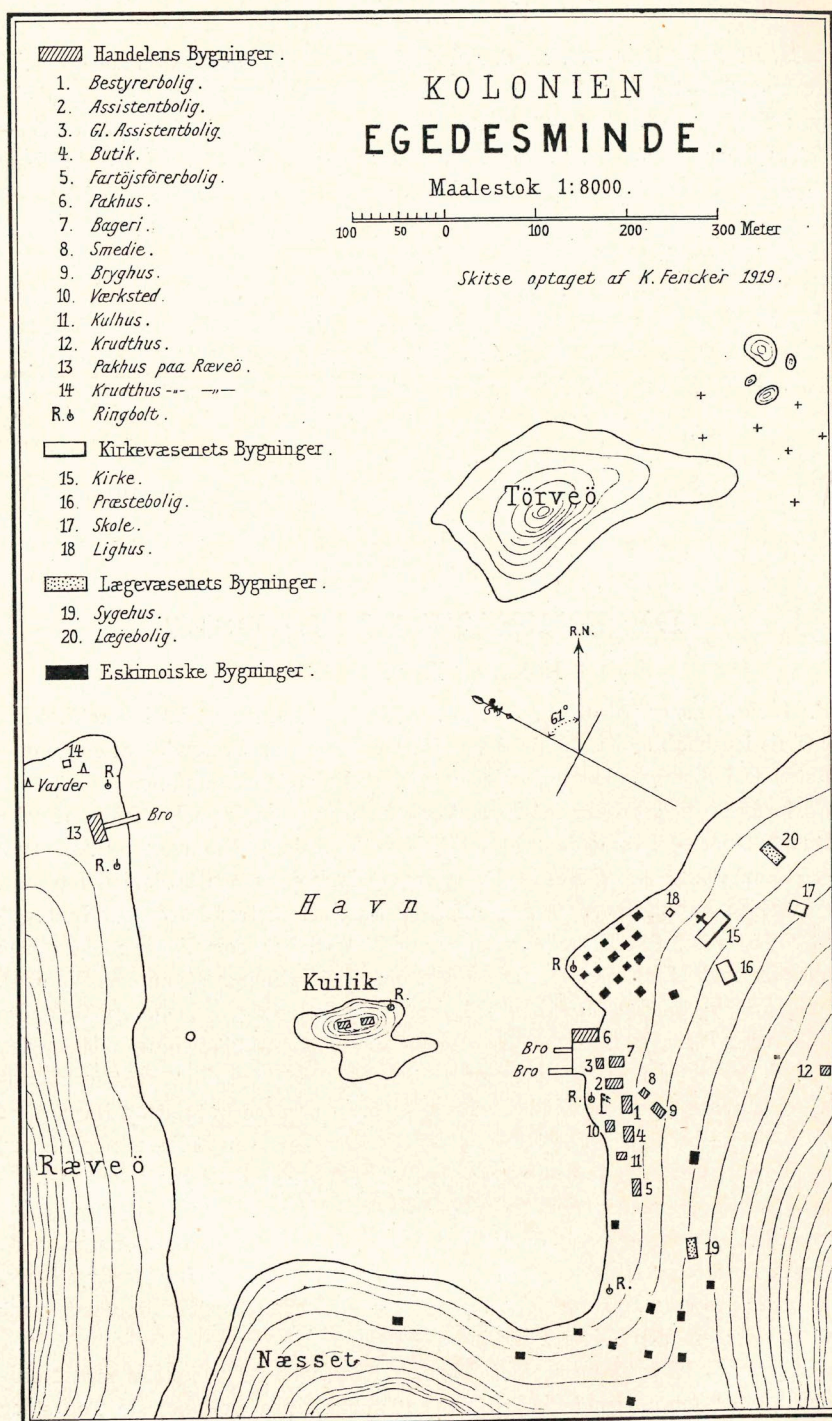
BW5 ligger lige udenfor det der i dag er havneanlægget i Aasiaat by. Lokaliteten har været i anvendelse som en del af Den Kongelige Grønlandske Handel's (KGH) faciliteter i byen. Der optræder f.eks. i starten af 1900-tallet på kortskitser og fotografier lagerbygninger og anløbskajanlæg.

Figur 12. Fotografi taget fra Aasiaat udover havnen med Tupilak-øen i baggrunden. Her ses den store lagerbygning ved Rybergs Plads på hvis fundament BW5-mandskabets barak står i dag. (Foto: W. Thalbitzer 1907(?))

I 200-aaret for Hans Egedes Landing i Grønland kan man således læse at "Paa Indersiden af Ræveø's Nordende laa tidligere det store Stabelplads-Pakhus med Løbebroer og Skibskaj (den saakaldte >>Rybergs Plads<<, anlagt 1904-05). (Amdrup, Bobé, Jensen, & Steensby, 1921)

Anlægget på Tupilak har også i efterkrigstiden spillet en rolle i KGH's aktiviteter. Det mindre betonfundament med skinneanlægget kørende indendørs er således først opført efter kongebesøget i 1952 idet det ikke optræder på et fotografi taget under festlighederne ved dette besøg.

Figur 13. På dette kort, tegnet af K. Fencker i 1919, optræder anlægget "Rybergs Plads" med både pakhus, krudthus, kaj anlæg og ringbolte til fortøjring. (Fra Grønland i tohundredeåret for Hans Egedes landing i Grønland)

Figur 14. Kongebesøget i 1952 er her forevigeet. På fotoet ses en del tromler liggende på kajlæggget. Det nyere betonfundament med skinneanlæg er ikke opført endnu. På fundamentet hvor BW5-barakken står, er opført et bygningsværk som dog ikke findes længere. Dens omrids kan dog anes på fundamentfladen den dag i dag. (Foto: NKA)

På fotografiet fra kongebesøget ses et betragteligt antal tromler som formentligt stammer fra US Army-fasen. Går man ud fra at den antagelse er rigtig, er tromlernes endelige og nuværende deponering sket efter kongebesøget i 1952 og altså år efter amerikanernes rømning af BW5. Det stemmer også overens med at kajpladsen ved etableringen af skinnesystemet samt den nye mindre lagerbygning, skulle ryddes og tromlerne deponeres andetsteds. Det tilgængelige materiale taler således for at amerikanerne ved rømningen af BW5 har efterladt tromlerne på kajlæggget og at der efter 1952 er foretaget en endelig flytning til tromlernes nuværende placering. Ved NKA's besøg i september 2021 observeredes en forskel i de to tromledeponiers

sammensætning. Det vestlige deponi, som ligger længst væk, består tilsyneladende udelukkende af beholdere anvendt af US Army, jf. mærkning. Deponiets sammensætning fremstår mere homogen både hvad angår selve tromlernes udformning og mærkning, men også tilstand. Det østlige deponi er derimod sammensat af flere forskellige typer af tromler, hvoraf nogle ses "i brug" på pladsen nedenfor det store fundament på fotografiet fra 1952. En del af dem er mærket på tysk, hvilket gør det yderligere usandsynligt at disse skulle stamme fra US Army-fasen. Det østlige deponi er placeret tæt på kysten lige over havniveau. Det har bevirket at tromlerne er blevet udsat for saltvand og at de dermed er i markant dårligere stand end tromlerne i det vestlige deponi. Tromlernes dårlige stand (nogle er nedbrudt til jernpulver), gør det umuligt at afgøre om hvorvidt der udelukkende er tale om tromler med oprindelse i en post-US Army-fase eller om nogle af dem er amerikanske. Det samlede antal tromler i begge deponier opgøres til at være omkring 500.

Figur 15. Tromler i det vestlige deponi, som det fremgår ligger disse i højere grad beskyttet mod havvand.
(Foto: M. Myrup)

Figur 16, 17, 18. Fra det østlige deponi. Bemærk nedbrydningsgraden. På nederste foto ses tromle med mærkning på tysk. (Foto: M. Myrup)

Figur 19. BW5's mandskabsbarak opbygget i hovedsaligt krydsfinér. I forgrunden ses det efter 1952 etablerede skinneresystem. I baggrunden troner kongevarden på en klippe. Fundamentet barakken er opført på blev bygget i 1905-05. (Foto: M. Myrup)

Figur 20 og 21. BW5-toiletfaciliteter. Dette bygningsværk er sammen med barakken de eneste konstruktioner som er tilbage efter US Army-fasen. (Foto: M. Myrup)

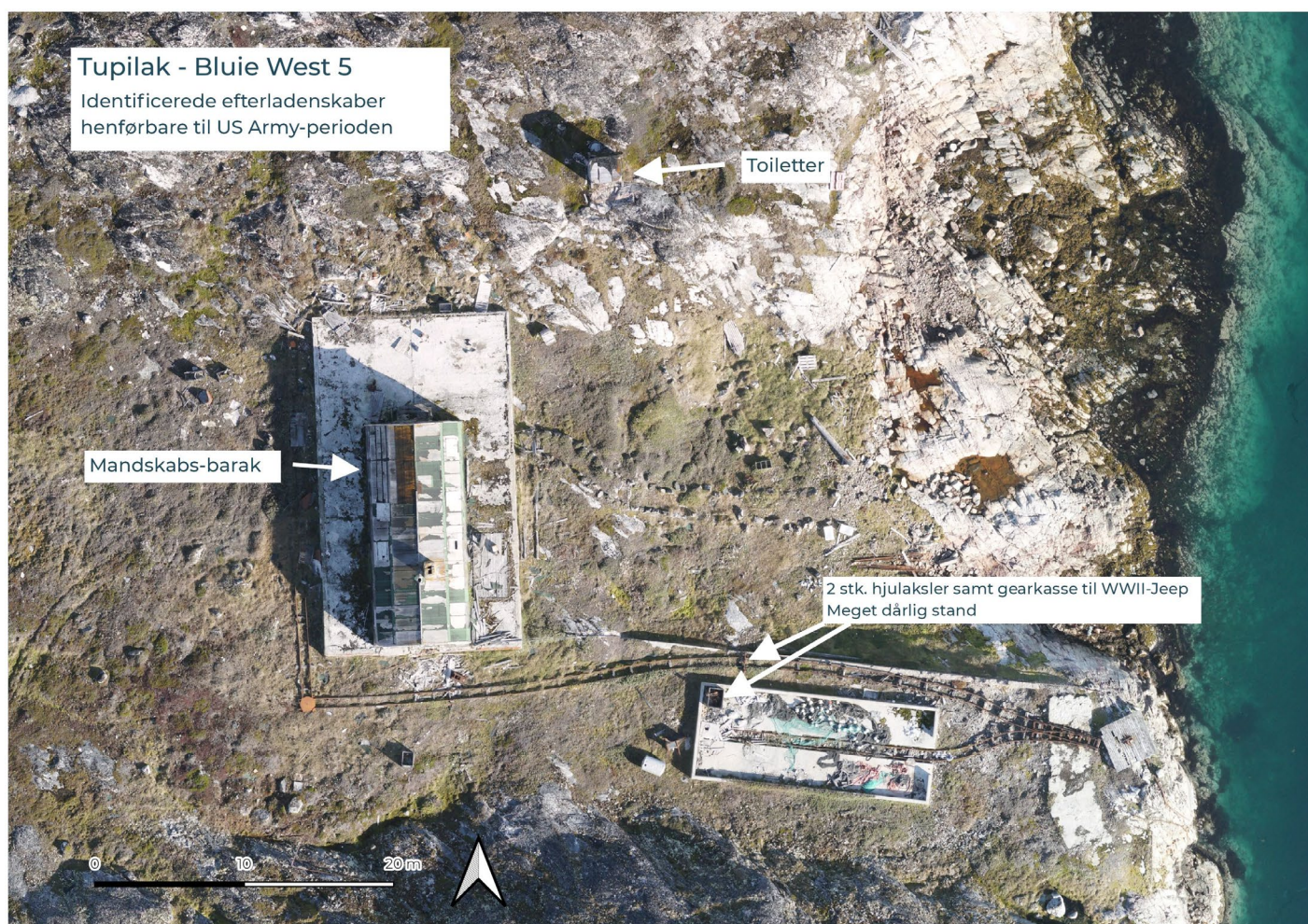
Mandskabsbarak og toiletter er sammen med tromlerne, de to Jeep-aksler, dennes gearkasse og nogle antennerester på klippen vest for kongevarden, de eneste efterladenskaber efter US Army's tre-årige ophold på øen. Derudover er hjulsporene efter Jeep'en stadig meget tydelige i landskabet vest for barakken. Undetegnede fik under opholdet i Aasiaat kendskab til en anekdote om at en lokal entreprenør engang fik slignet en hel bygning fra Tupilak Ø med en S-61'er over til vejen Qimmeqarfik i Aasiaat. Huset skal efter sigende være amerikansk. Det kan være den radiostationsbygning som vi

ved har været en del af BW5. Da amerikanerne næsten aldrig anvendte betonfundering ved etablering af deres småbaser og heller ikke har gjort det ved opførelsen af stationsbygningen, er det ikke umiddelbart til at se hvor på "baseområdet" denne har ligget.

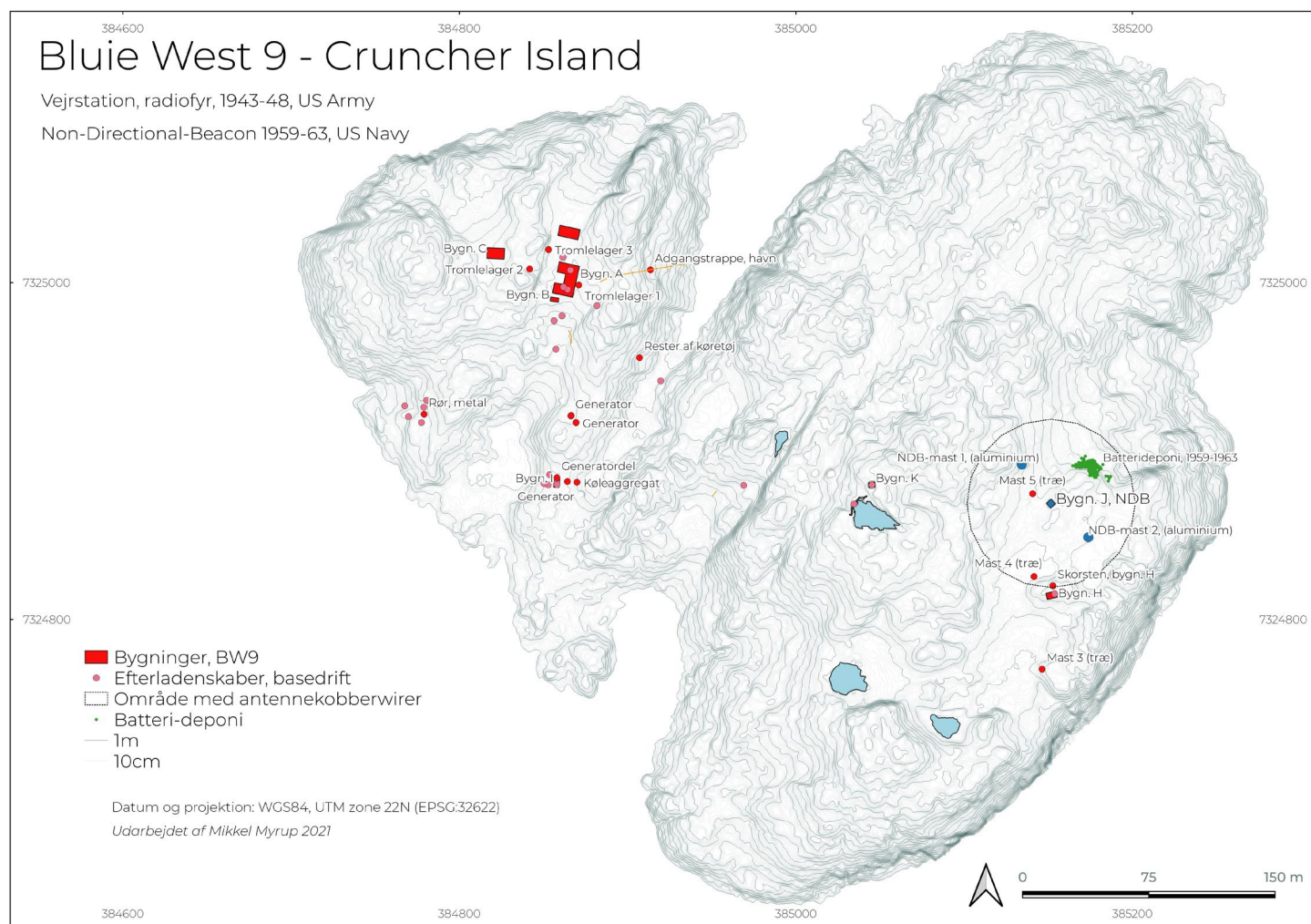
Figur 22. B1253 ved vejen Qimmeqarfik i Asiaat. Dette skal angiveligt være en bygning som af en S-61 blev slinget hertil fra Tupilak. (Foto: Angutinnguaq Olsen)

Hvorom alting er, så finder NKA den foretagne dokumentation af Blue West 5 tilstrækkelig og det står oprydningssprojektet frit at fjerne mandskabsbarak, toiletbygning, Jeep-dele, antennerester samt tromledeponi (-er).

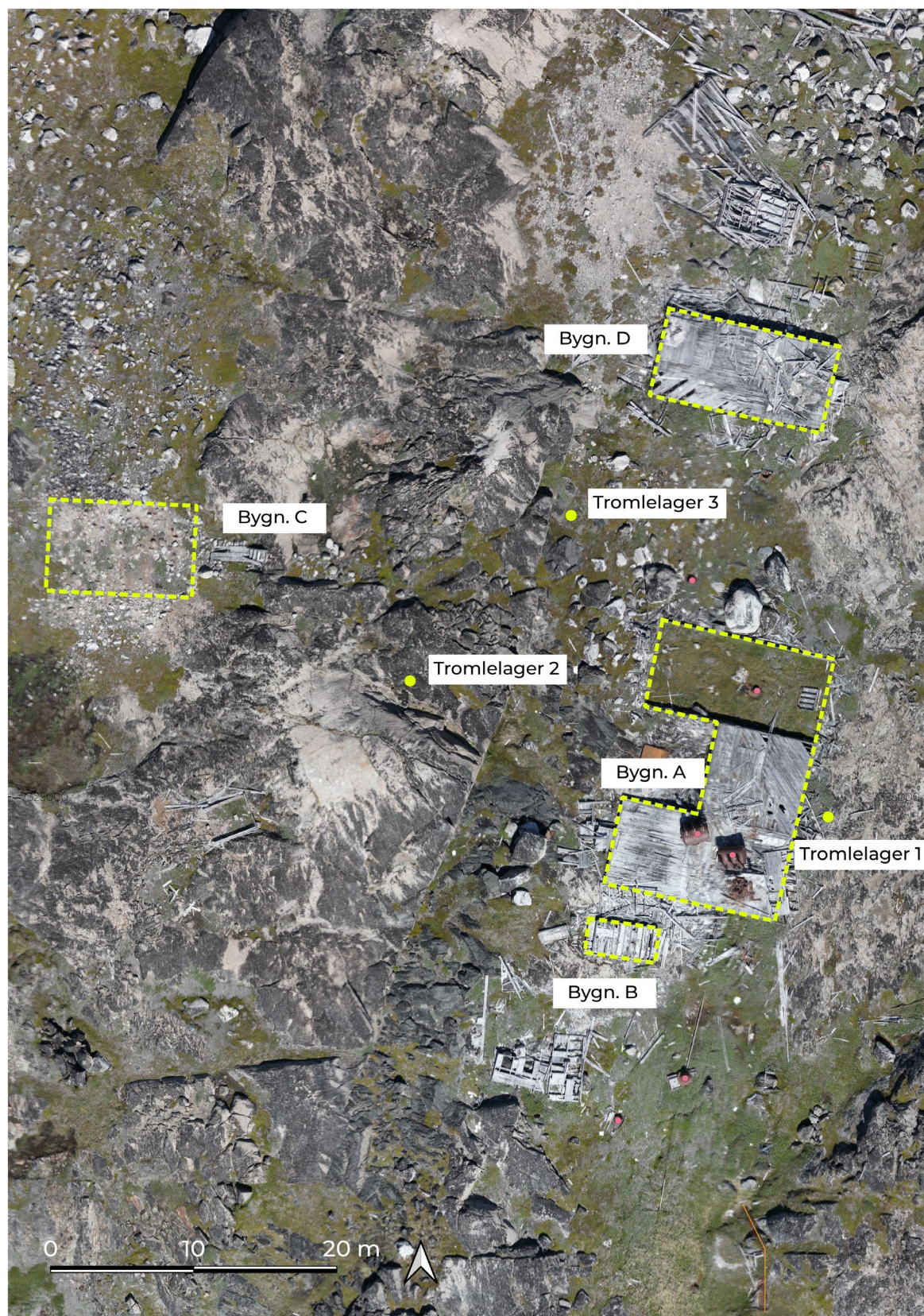
Figur 23. Den centrale del af BW5 med mandskabsbarak opført på fundamentet fra 1905 og toiletter. Skinnesystem og mindre fundament er fra efter 1952. I det nordøstlige hjørne af det store fundament ses omridset efter den bygning som anes på fotografiet fra kongebesøget i 1952. (Ortofoto: M. Myrup)

Bluie West 9 – Cruncher Island – Kangerlussuup Simiutai

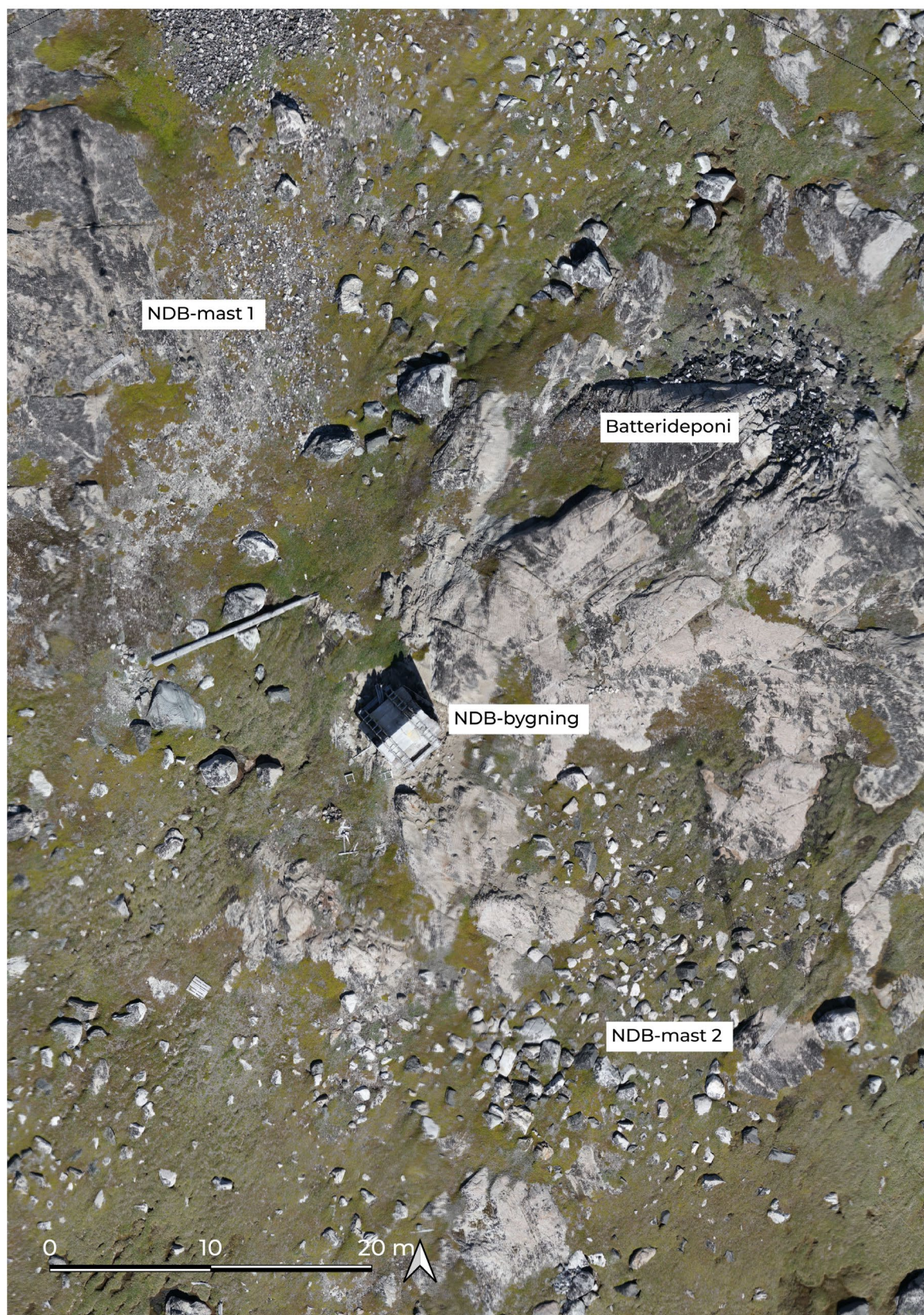

Figur 24. Oversigt over øen i øgruppen Kangerlussuup Simiutai, beliggende i munden af Kangerlussuaq umiddelbart syd for Simiutaq. Øen rummer to brugsfaser: Vejrstation/Direction finder, 1943-48 og Non-Directional-Beacon 1959-63.

Bluie West 9 blev etableret som vejrstation og radiofyr i 1943 (NIRAS, 2021) og fungerede som støtte til de luftoperationer som gik til og fra luftbasen Bluie West 8/Sondrestrom Air Base i bunden af Kangerlussuaq fjord under og i årene umiddelbart efter den 2. Verdenskrig. I 1959 ser vi at *Department of the Navy* anmoder de grønlandske myndigheder om tilladelse til at opføre et radiofyr (Non-Directional-Beacon, NDB) (Heyward, 1959). Anlægget bliver opført og fungerer i en periode indtil omkring 1963.

Figur 25. BW9's centrale beboelsesområde med bygningerne A-D. Tromlelagrene som ses på fotografierne i Niras' redegørelse (NIRAS, 2021) er ligeledes identificeret. (Ortofoto: M. Myrup)

Figur 26. Oversigt over NDB-anlægget på Crutcher Island. Batterideponiet omfatter omkring 300 batterier.

Figur 27. NDB-bygningen med en af antennemasterne i baggrunden set fra NNV. (Foto: M. Myrup)

Figur 28. Under NDB-bygningen ligger den del af antenneanlægget som består af kobberwires der "stråler" ud i en radius på omkring 50 m.

Figur 29. Fundament til en af aluminiumsantennemasterne. Fabrikat: Millard Electric Limited.

Besøgene på Cruncher Island og Saattut/Sabine Øer har vist at NDB-anlæggene på de to lokaliteter er identiske. Bygningerne har samme gulvareal og vægpladerne har samme dimensioner. Antennemasterne er ens og mastefundamentene er af samme fabrikat. Den eneste forskel på anlæggene er at det på Cruncher Island har været i brug i længere tid. Batterideponiet på Cruncher Island omfatter omkring 300 bortkastede batterier. På Saattut er antallet ca. 35. Anlæggenes relativt korte levetid afslører at de ikke har været synderligt vigtige. I slutningen af 1950'erne står det klart at militære konfrontationer i regionen ikke vil blive mellem USA's og Sovjetunionens flyvevåben idet transporten af atomsprænghoveder fremover vil foregå i rummet og blive udkæmpet med interkontinentale ballistiske missiler. En stor del af den militære overvågningsinfrastruktur som blev opbygget i Grønland i slutningen af 1950'erne, bl.a. Distant Early Warning-linjen med DYE-radarstationerne og de tilhørende varslings- og kommunikationssystemer, blev derfor næsten overflødige allerede i begyndelsen af 1960'erne (Jensen, Bisgaard, & Heinrich, 2013).

NKA har igennem en snart ti-årig periode oparbejdet en rutine i at arbejde med lokaliteter fra den 2. Verdenskrig og den Kolde Krig i Grønland (Harmsen, Myrup, & Lange, 2018) (Myrup, Harmsen, Lange, & Larsen, 2019) (Harmsen & Kristensen, 2021) (Jensen, Bisgaard, & Heinrich, 2013). Der er indsamlet et genstandsmateriale som fortæller

historier om det levede liv på militærinstallationer rundt om i landet. Ved besøgene på Quaraatit, Saattut, BW5 samt BW9 i 2021 indsamledes der ikke nogen genstande. NDB-anlæggene på Saattut og Cruncher Island har været fuldautomatiske og derfor fraværet af spor efter levede liv på disse lokaliteter. BW9 har haft indbyggere, men der observeredes ikke umiddelbart nogle spor efter det daglige liv som kunne relateres til disse.

ANBEFALINGER

- Quaraatit/Kap Atholl: NKA finder den dokumentation som er foretaget tilstrækkelig og efterladenskaberne efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigives med denne rapport.
- Saattut/Sabine Øer: Ingen forstyrrende aktivitet må finde sted indenfor 20 meter af fortidsminderne NKAH3739, NKAH5708 og NKAH5709 på Saattut/Sabine Øer. Lokaliteterne og alle deres delementer er fredet i henhold til Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminde. Varden som vurderes at være af ikke-Inuitisk oprindelse og opført på øens højeste punkt, anbefales bevaret som den står. Efterladenskaberne efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigives med denne rapport.
- Tupilak/BW5: Den amerikanske tilstedeværelse har ikke efterladt jordfaste strukturer såsom bygningsfundamenter eller lignende. De fundamenter som findes på lokaliteten er opført af grønlandske aktører og skal således ikke tages i betragtning i en oprydningssituation. Mandskabsbarak, toilet, Jeep-dele (aksler og gearkasse), antennerester samt tromledeponier kan fjernes. NKA betragter den foretagne dokumentation som værende tilstrækkelig. Således er efterladenskaberne efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigivet med denne rapport.
- Kangerlussuup Simiutai/BW9: NKA finder den dokumentation som er foretaget tilstrækkelig og efterladenskaberne efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse frigives med denne rapport.

Referencer

- Amdrup, G. C., Bobé, L., Jensen, A. S., & Steensby, H. P. (1921). *Grønland i tohundredeåret for Hans Egedes landing*. København: C. A. Reitzel.
- Harmsen, H. H., & Kristensen, D. M. (2021). *Arkeologisk undersøgelse af Bluie West 3, Gamatron, Artillery Point og Camp Corbett, Kommune Kujalleq, Sydgreenland, 18-25 September 2020*. Nuuk: Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu.
- Harmsen, H., Myrup, M., & Lange, H. (2018). *Survey Report of Ikkatteq, Bluie East 2 (BE-2)*. Nuuk: Grønlands Nationalmuseum & Arkiv.
- Heyward, A. S. (1959). Washington D. C.: Department of the Navy, Office of the Chief of Naval Operations.
- Jensen, J. F., Bisgaard, I., & Heinrich, J. (2013). *Anlæg fra den Kolde Krig i Grønland*. København: Grønlands Nationalmuseum & Arkiv, SILA Arktisk Center ved Etnografisk Samling Nationalmuseet.
- loran-history.info*. (2013-2020). Hentet fra Loran Station Cape Atholl: https://www.loran-history.info/cape_atholl/cape_atholl.htm
- Myrup, M., Harmsen, H., Lange, H., & Larsen, F. (2019). *Marraq/Bluie West 4 Arkæologisk Survey*. Nuuk: Grønlands Nationalmuseum & Arkiv.
- NIRAS. (2021). *Bluie West 5 Miljøhistorisk redegørelse*. København: Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen.
- NIRAS. (2021). *Bluie West 9 Miljøhistorisk redegørelse*. København: Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen.
- NIRAS. (2021). *Kap Atholl Miljøhistorisk redegørelse*. København: Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen.
- Telekontoret. (1959). Notat til Den kongelige grønlandske Handel, Rederiaafdelingen, Strandgade, K. Notat nr. 3846. København: Telekontoret.